

---

3. POGLAVLJE

OBITELJSKA FOTOGRAFIJA

Sastav kućanstva. U prosjeku svako kućanstvo ima 4.6 članova. Većina, 80.1% učenika, živi s majkom i ocem, 9.3% samo s majkom, 2.7% s majkom i očuhom, 1.3% samo s ocem, a 4.7% s nekim drugim. Bez oca je 6% učenika, a 1.1% bez majke. Uz to, 6.5% učenika iz obitelji je razvedenih roditelja.

Socio-obrazovni status roditelja. Po izjavama anketiranih, 62.7% očeva završilo je srednju školu, 16.6% višu školu ili fakultet, a 19.1% osmogodišnju školu ili manje od osam razreda osnovne škole.

Po istim izjavama, majke u prosjeku imaju nešto nižu školsku spremu: 51.9% majka završilo je srednju školu, 33.2% osnovnu školu ili manje od osam razreda, a 14.6% višu školu ili fakultet.

Radni status roditelja. Svaki drugi učenik ima majku koja ne radi (48.9% – kućanica ili nezaposlena), a 37.3% majka ima stalne izvore prihoda (zaposlene ili umirovljenice). Stalne izvore prihoda ima 51.5% očeva, a 22.3% očeva je nezaposleno. Podaci općenito ukazuju na nizak materijalni standard obitelji, koji se najvećim dijelom može pripisati posljedicama rata dominantnim na području

Tablica 10.
Radni status oca i majke

OTAC	N	%	MAJKA	N	%
U stalnom radnom odnosu	473	42.8	U stalnom radnom odnosu	376	34.0
Zaposlen, ali je "na čekanju" tj. ne prima plaću	69	6.2	Zaposlena, ali je "na čekanju" tj. ne prima plaću	62	5.6
Povremeno zaposlen	87	7.9	Povremeno zaposlena	55	5.0
Nezaposlen	247	22.3	Nezaposlena	221	20.0
Umirovljenik	96	8.7	Umirovljenica	36	3.3
Ostalo	93	8.4	Kućanica	320	28.9
Bez odgovora	41	3.7	Ostalo	36	3.3
Ukupno	1.106	100.0	Ukupno	1.106	100.0

posebne državne skrbi. To pokazuju i odgovori na pitanje jesu li roditelji bili zaposleni prije rata. U stalnom je radnom odnosu 42.8% očeva i 34% majka, a prije rata stalno je bilo zaposleno 91.9% očeva i 67% majka.

Ocjena životnog standarda (dobrobitka) obitelji.

Učenici uglavnom procjenjuju da je standard (dobrobitak) njihove obitelji prosječan, kao i u većine ostalih obitelji u državi (58.5%); 24.4% obitelji ima slabiji, a 17.1% bolji standard od ostalih. Subjektivna procjena materijalnog položaja obitelji ne mora odražavati stvaran životni dobrobitak. Na sličnim ljestvicama procjena, procjene životnog standarda teže prosjeku jer ispitanici ocjenjuju svoje stanje uspoređujući ga sa životnim standardom ostalih sličnih obitelji. Isto je pitanje bilo postavljeno i u anketnom istraživanju Sakomana i suradnika (1998.). Usporedba Sakomanovih rezultata s rezultatima ovog istraživanja pokazuje da u ostalim dijelovima Hrvatske učenici procjenjuju materijalne prilike svoje obitelji nešto boljima. Naime, najviše je učenika ocijenilo materijalne prilike svoje obitelji prosječnim (69%) ili boljima nego u većine drugih (24%), a udio onih koji su naveli da je njihov standard slabiji od drugih bio je znatno manji (7%).

Tablica 11.
Kakav je, prema tvojoj ocjeni, životni standard tvoje obitelji?

	N	%
1. Znatno bolji od prosjeka	43	3.9
2. Nešto bolji od prosjeka	146	13.2
3. Prosječan	647	58.5
4. Nešto lošiji od prosjeka	166	15.0
5. Znatno lošiji od prosjeka	104	9.4
Ukupno	1.106	100.0

Prosječna procjena = 3.1

Usporedba sadašnjega životnog standarda (dobrobitka) s onim prije rata (tablica 12) pokazuje da približno tri četvrtine mladih (75.9%) ocjenjuje životni standard svoje obitelji gorim nego prije rata, a 10.5% boljim. Čak 45.8% mladih smatra da je standard njihove obitelji znatno slabiji (godine 1999.) nego prije rata.

Tablica 12.
Kako bi ocijenio(la) sadašnji životni standard svoje obitelji u odnosu na prijeratni?

	N	%
1. Znatno bolji nego prije rata	42	3.8
2. Nešto bolji nego prije rata	74	6.7
3. Podjednak kao i prije rata	150	13.6
4. Nešto lošiji nego prije rata	333	30.1
5. Znatno lošiji nego prije rata	507	45.8
Ukupno	1.106	100.0

Prosječna procjena = 4.1

Iako mladi sadašnji životni standard svoje obitelji ocjenjuju znatno slabijim nego prije rata, njihova očekivanja u odnosu na skorbu budućnost nešto su više optimistična nego li pesimistična. Bolji životni standard za godinu ili dvije očekuje 59.1% učenika, većinom samo nešto malo bolji materijalni standard (tablica 13). Premda svega 10.4% učenika drži da će životni standard njihove obitelji biti slabiji nego sada, na određeni pesimizam u odnosu na budućnost ukazuju odgovori približno trećine mladih (29.6%) koji drže da će životni standard njihove obitelji ostati isti.

	N	%
1. Puno bolji nego sada	189	17.1
2. Nešto bolji nego sada	464	42.0
3. Otprilike podjednak kao i sada	327	29.6
4. Nešto lošiji nego sada	64	5.8
5. Puno lošiji nego sada	51	4.6
Bez odgovora	11	1.0
Ukupno	1.106	100.0

Prosječna procjena = 2.4

I odgovori učenika na pitanje brinu li se hoće li imati dovoljno sredstava za život, također ukazuju na stanoviti pesimizam u pogledu budućnosti (tablica 14). Trećina ispitanika (31.6%) uopće se ne brine ili se rijetko brine hoće li imati dovoljno sredstava za život; 39.2% brigom je pogođeno ponekad, a 29.1% mladih često misli na to. Svaki deseti učenik u uzorku tvrdi da skoro uvijek brine o tome hoće li njegova obitelj imati dovoljno za život.

	N	%
1. Nikada	154	13.9
2. Rijetko	196	17.7
3. Ponekad	434	39.2
4. Često	216	19.5
5. Skoro uvijek	106	9.6
Ukupno	1.106	100.0

Prosječna procjena = 2.9

Podaci pokazuju da su za skoro 30% mladih ljudi na područjima posebne državne skrbi brige o materijalnom standardu obitelji, i osjećaj nesigurnosti koji iz toga proizlazi, dio njihove svakodnevnice. To zorno pokazuju i odgovori ispitanika na pitanje o poteškoćama u podmirivanju nekih osnovnih troškova (tablica 15).

Tablica 13.

Kakav bi, prema tvomeu mišljenju, u skorju budućnosti (za godinu-dvije) mogao biti tvoj osobni položaj i položaj tvoje obitelji?

Tablica 14.

Kada razmišljaš o svojoj obitelji i vašim životnim troškovima, brineš li se ikada da nećete imati dovoljno za život?

Tablica 15.
Jeste li u tvojoj obitelji imali
protekle godine takvih
financijskih problema da niste
imali dovoljno za:

	Odgovori "da"	
	N	%
Hranu	51	4.6
Odjeću	218	19.7
Platiti račune	408	36.9
Otići negdje na odmor	678	61.3
Džeparac	391	35.4

Svaki peti učenik (19.7%) navodi da zbog financijskih teškoća njegova obitelj nije imala dovoljno novca za kupnju odjeće; 36.9% nije moglo plaćati račune; više od trećine učenika nije imalo za džeparac (35.4%), a odlazak na odmor je nedostižan luksuz za 61.3% obitelji. Obitelji 51 učenika (4.6%) toliko su siromašne da nisu imale dovoljno novaca ni za hranu.

Ispitanici su, također, procjenjivali koliki su ukupni mjesečni prihodi njihove obitelji (plaće, mirovine, honorari, prihod od poljoprivrede i dr.). Prosječna je procjena 3.580 kuna. U prosjeku svako kućanstvo ima 4.6 članova iz čega proizlazi da su **mjesečna primanja po članu obitelji 780 kuna**. Naravno, procjene obiteljskih prihoda mogu biti nepouzdana. Međutim, može se isto tako pretpostaviti da se u obiteljima koje imaju financijskih poteškoća dosta raspravlja o novcu te su učenici dobro upoznati sa stvarnim materijalnim prilikama svoje obitelji.

Povremeni rad pridonio bi poboljšanju materijalnog statusa učenika. Premda su mogućnosti zapošljavanja jako ograničene, korisno je znati jesu li učenici ipak bili u prilici dobiti povremen plaćeni posao (npr., preko učeničkog servisa ili su pomagali komu za plaću i sl.). Odgovori na ovo pitanje pokazuju da 51.3% učenika nije do sada radilo; 29.2% imali su nekoga radnog iskustva, a 16.9% učenika bezuspješno je pokušavalo naći posao. Prije navedeni podaci pokazuju kako dosta učenika nema ni za džeparac, a većina si obitelji ne može priuštiti odlazak na odmor. Kad bi se mladima omogućilo da tijekom školovanja obavljaju praksu ili povremene sezonske poslove u blizini svog kraja ili na razvijenijim područjima, to bi barem donekle poboljšalo njihove financijske prilike, a ujedno bi ih se motiviralo da i ubuduće traže slične aktivnosti.

Zadovoljstvo odnosima s bliskim osobama. Podaci posredno ukazuju da su kontakti s rodbinom česti, što obiteljima učenika omogućuje neformalnu socijalnu potporu u teškim uvjetima življenja. Većina učenika (85%) ima bliske rođake koji su nastanjeni u istom ili u obližnji-

ma mjestima (50% manji broj rođaka, a 35% većinu). Samo 14.8% učenika nema nikog od bliže rodbine u blizini; 59% učenika viđa se s bliskim rođacima svakodnevno (27.8%) ili tijekom tjedna (31.2%), a 20.8% jednom ili više puta mjesečno. Manji broj obitelji kontaktira s bližom rodbinom rjeđe od jedanput mjesečno (12.9%), a 6.2% uopće se ne viđa s bliskim rođacima ili se viđa rjeđe od jednom godišnje.

Budući da je za mlade ljude obitelj najvažniji izvor potpore, zanimalo nas je koliko su učenici zadovoljni odnosima sa svojim najbližima (tablica 16).

	N	%
1. Jako zadovoljan(na)	440	39.8
2. Prilično zadovoljan(na)	467	42.2
3. Niti zadovoljan(na), niti nezadovoljan(na)	117	10.6
4. Prilično nezadovoljan(na)	60	5.4
5. Jako nezadovoljan(na)	22	2.0
Ukupno	1.106	100.0

Prosječna procjena = 1.9

Tablica 16.

Koliko si općenito zadovoljan(na) odnosima u svojoj obitelji?

Premda je 82% učenika zadovoljno odnosima u svojoj obitelji, gotovo petina (18%) procjenjuje odnose u svojoj obitelji manje zadovoljavajućima. Na temelju procjena učenika, može se pretpostaviti da su obiteljski problemi veći u 7.4% obitelji; no i neutralan stav u 10.6% učenika ukazuje na moguće poremećaje u obiteljskom funkcioniranju.

Kakvoća stambenih uvjeta. Tri četvrtine obitelji imaju sređene stambene prilike, tj. vlastitu kuću (59.8%), vlastiti stan (5.9%) ili stan sa stanarskim pravom (8.5%). Za ostale se može reći da uglavnom imaju privremeno rješenje, tj. stan ili kuću ustupljenu na korištenje (22.3%), pak, 3.6% obitelji nema sređene stambene prilike (tablica 17).

	N	%
Vlastita obiteljska kuća	661	59.8
Vlastiti stan	65	5.9
Stan ili kuća ustupljeni na korištenje	247	22.3
Stan sa stanarskim pravom	94	8.5
Iznajmljeni stan	13	1.2
Nešto drugo	26	2.4
Ukupno	1.106	100.0

Tablica 17.

Sadašnji oblik stanovanja

Usporedbom tipova stambenih objekata u kojima su ispitanici živjeli prije rata i onih u kojima sada žive, može se vidjeti da je sada približno 20% obitelji u nepovoljnijem položaju. Naime, te su obitelji prije rata imale vlastitu kuću ili stan, a sada se nalaze u stanu ili kući ustupljenoj na korištenje. To su upravo doseljeničke obitelji, što se može vidjeti i na temelju analize odgovora na pitanje o tipovima stambenih objekata po županijama.

Tablica 18.
Oblik stanovanja prije rata

	N	%
Vlastita obiteljska kuća	842	76.1
Vlastiti stan	90	8.1
Stan ili kuća ustupljeni na korištenje	119	10.8
Stan sa stanarskim pravom	30	2.7
Iznajmljeni stan	25	2.3
Ukupno	1.106	100.0

U županijama s najviše doseljeničkih obitelji (uglavnom hrvatskih obitelji prognanih iz BiH-a) ujedno je i najviše učenika koji stanuju u kućama ustupljenim na korištenje. Tako je, npr., omjer učenika koji imaju vlastitu kuću i "stambeni objekt" ustupljen na korištenje u Ličko-senjskoj županiji 15% : 73%, u Sisačko-moslavačkoj 45% : 40%, u Zadarskoj 60% : 33% i Šibensko-kninskoj 30% : 35%. U odnosu na ostale županije, u Šibensko-kninskoj županiji znatno je više obitelji koje žive u stanu sa stanarskim pravom (22%). U ostalim je županijama omjer obitelji koje stanuju u vlastitoj kući prema onima kojima su stan ili kuća ustupljeni na korištenje sljedeći: Vukovarsko-srijemska - 69% : 14%, Osječko-baranjska - 80% : 6%, Požeško-slavonska - 75% : 2% i Karlovačka - 81% : 5%.

Tablica 19.
U kakvom je stanju stan ili kuća u kojoj živiš?

	N	%
Neoštećen	567	51.3
Manje oštećen	391	35.4
Znatno oštećen	87	7.9
Ostalo	61	5.5
Ukupno	1.106	100.0

Stupanj oštećenosti stambenih objekata (tablica 19) je ovakav: 7.9% obitelji stanuje u znatno oštećenom objektu; 35.4% u manje oštećenom, a približno polovica (51.3%) u neoštećenome stambenom objektu.

Uvjeti su života u sadašnjim kućama zadovoljavajući. Tako 67.7% učenika navodi da ima svoju sobu, a ostali

pretežno dijele sobu (samo) s još jednom osobom. Učenici procjenjuju da njihova kuća u prosjeku ima šest prostorija te da je prosječna površina (stana ili kuće) 98 m². Po tim procjenama, svega 18% obitelji stanuje u "objektu" površine manje od 65 m². Skoro svi ispitanici (96.2%) navode da kuća u kojoj stanuju ima kupaonicu.

Nešto više od dvije trećine učenika (71.1%) navodi i da je, barem po obnovljenosti objekata, njihovo bliže susjedstvo zadovoljavajuće, a 18.4% ispitanika ocjenjuje da su kuće u njihovome najbližem susjedstvu u slabom stanju (tablica 20).

	N	%
Jako dobrom	148	13.4
Prilično dobrom	638	57.7
Prilično lošem	168	15.2
Jako lošem	35	3.2
Ne znam, ne mogu ocijeniti	117	10.5
Ukupno	1.106	100.0

Tablica 20.

Jesu li kuće u tvom susjedstvu u dobrom ili lošem stanju?

Zadovoljstvo uvjetima stanovanja. Učenici su uglavnom zadovoljni uvjetima stanovanja (tablica 21). Prosječna procjena na ljestvici zadovoljstva stanom ili kućom u kojoj žive iznosi 2.2 i najbliža je opisu "prilično zadovoljan". Podatak vrijedi kako za cijeli uzorak tako i za procjene zadovoljstva uvjetima stanovanja u svakoj pojedinoj županiji. U ukupnom uzorku zadovoljno je 69.3% ispitanika, a među njima jako je zadovoljno 27.7%. Svega je 10.3% nezadovoljno, od kojih je jako nezadovoljno 2.7%.

	N	%
1. Jako zadovoljan(na)	306	27.7
2. Prilično zadovoljan(na)	460	41.6
3. Niti zadovoljan(na), niti nezadovoljan(na)	226	20.4
4. Prilično nezadovoljan(na)	84	7.6
5. Jako nezadovoljan(na)	30	2.7
Ukupno	1.106	100.0

Tablica 21.

Uzimajući sve u obzir, koliko si zadovoljan(na) stanom ili kućom u kojoj živiš?

Prosječna procjena = 2.2

Iako su ispitanici uglavnom zadovoljni stambenim objektom u kojem živi njihova obitelj, svega bi 45.1% učenika ostalo u sadašnjem stanu ili kući; 31.9% preselilo bi se u koji drugi stan (kuću), a preostalih je 23% neodlučno (tablica 22).

Zora Raboteg-Šarić, Ivan Rogić
Daleki život, bliski rub

Tablica 22.
Želiš li ubuduće živjeti u stanu
ili kući u kojoj si sada ili bi se
radije preselio(la)?

	N	%
Ostao(la) bih u istom stanu (kući)	499	45.1
Preselio(la) bih se	353	31.9
Ne znam	254	23.0
Ukupno	1.106	100.0

Udio ispitanika koji su izjavili da bi se preselili približno odgovara postotku učenika čije obitelji nisu vlasnici stambenog objekta. Razložno je pretpostaviti da je iskazano zadovoljstvo ograničeno na opis smještaja u ratnim i prognaničkim okolnostima. Izvan okvira tih okolnosti djeluju konvencionalne želje za vlastitim stanom ili kućom.